

MA'NAVIYAT, OILA, MAKTAB, MAXALLA BIRGA ISHLASH MEXANIZMI

Kadirimbetova Nargiza Muratbaevna

*Qoroqalpog'iston Respublikasi Nukus shaxri Nukus tumani XTB qarashli 6-maktab
Tarbiya xuquq fani o'qituvchisi*

Annotatsiya : *Ushbu maqolada maxalla, maktab va oila xamkorligini yo'lga qoyish borasida tavsiyalar berilib o'tilgan*

Umuminsoniy yo`nalishda huquqiy, iqtisodiy, jismoniy, aqliy, estetik, ekologik, gigiyenik va boshqa tarbiya yo`nalishlari amalga oshiriladi. Bu Konsepsiyaning milliy davlatchilik va jamiyat qurilishi talablariga mosligini ta`minlaydi. Sog`lom oilada barkamol avlod voyaga yetadi. Mamlakatimizda oilalarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ayniqsa, yosh oilalar uchun qulay turmush sharoitini yaratish borasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli ishlar ana shu ezgu maqsadga xizmat qilmoqda. Davlatimiz rahbarining 2009 yil 13 apreldagi —Ona va bola salomatligini muhofaza qilish, sog`lom avlodni shakllantirishga doir qo`shimcha chora-tadbirlar to'g'risida|| hamda 2009 yil 1 iyulda qabul qilingan —2009-2013 yillarda aholining reproduktiv salomatligini mustahkamlash, sog`lom bola tug'ilishi, jismoniy va ma'naviy barkamol avlodni voyaga yetkazish borasidagi ishlarni yanada kuchaytirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari Dasturi to'g'risidagi qarorlari bunday xayrli ishlarning izchilligini ta`minlashga xizmat qilayotir. Yurtimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli tibbiy-ijtimoiy islohotlar aholiga zamonaviy tibbiy xizmatni yaqinlashtirish, reproduktiv salomatlikni mustahkamlash, ekstragenital kasalliklarni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Skrining xizmati qamrovining kengayayotgani, perinatal, pediatriya, akusher-ginekologiya sohalarida erishilayotgan natijalar onalik va bolalik muhofazasida yaxshi samara berayotir. Bu borada yana bir muhim loyiha — homilador ayollarni polivitaminlar bilan ta`minlash chora-tadbirlari amalga oshirilmoqda. Bundan ko'zlangan maqsad — oilada sog`lom farzandlar tug'ilishini ta`minlash va tug`manogironlikning oldini olishdir. Yurtimizdagi oilalarning demografik holati, yoshoilalarni qo'llab-quvvatlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar, oilalarda tibbiy madaniyatni oshirish, reproduktiv salomatlikni mustahkamlash, birlamchi tibbiy-profilaktika ko'rigi qamrovini kengaytirish, istalmagan homiladorlikning oldini olishda zamonaviy tibbiyot yutuqlaridan samarali foydalanish masalalariga bag'ishlangan tadbirlar sog`lom oilada barkamol avlodni voyaga yetishini ta`minlaydi. Konsepsiyada oilaga alohida e'tibor qaratildi. O'zbekistonda 1998 yil—Oila yil|| deb e'lon qilinishi oilaning tarbiyaviy rolini yanada kuchaytirdi. Qayd etilgan masalalar jamiyatimiz, xalqimiz, davlatimiz taqdiri va uning dunyo miqiyosidagi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy salohiyatini shakllantirishda

g'oyat katta ahamiyatga ega ekanligiga O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 26-martda qabul qilingan —Ijtimoiy-ma'naviy muhitni yanada sog'lomlashtirish, diniy aqidaparastlikning oldini olish chora-tadbirlari to'g'risidagi 130-sonli qarori misol bo'la oladi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining —Ta'lim to'g'risidagi Qonunining 30-moddasida —Voyaga yetmagan bolalarni ota-onalari yoki qonuniy vakillari bolaning qonuniy huquqlari va manfaatlarini himoya qilishlari shart hamda ularning tarbiyasi, makatabgacha, umumiy o'rta, 10 o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi olishlari uchun javobgardirlar, deb belgilab qo'yilgan. —Kadrlar tayyorlash Milliy Dasturining 3.2-bandida esa ta'lim oluvchilarning o'qishi, turmushi va dam olishi uchun shart-sharoitlar

yaratish borasidagi vazifalar hal etilishida jamoatchilik boshqaruvini rivojlantirishga alohida e'tibor berilgan. Bu —Oila, mahalla, maktab hamkorligi bugungi kunning ma'naviy, ma'rifiy, mafkuraviy, tarbiyaviy zarurati ekanligini bildiradi. Yosh avlodni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda xalqimizning boy milliy, madaniy, tarixiy an'analarga, urfodatlariga hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan samarali, zamonaviy pedagogik texnologiyaning ishlab chiqilib, amaliyotga joriy etilishi; shaxsni tarbiyalash va uni har tomonlama kamol toptirishning ustuvorligini ta'minlash; umumiy hamda milliy pedagogik madaniyatni oshirish; mamlakatimiz fuqarolari orasida milliy mafkuraviy tarbiya ishlarini takomillashtirish —Oila, mahalla, maktab hamkorligi Konsepsiyasining asosiy maqsadidir. O'zbekistonda yuz berayotgan o'zgarishlar —Oila, mahalla, maktab hamkorligi yo'nalishida bola tarbiyasida oila, ota-ona, mahalla, maktabning asosiy vazifalarini mazmunan yangilab hayotga tatbiq etishni taqazo qiladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilanganidek, —Oila jamiyatimizning asosiy bo'g'inidir. Haqiqatan ham oila bu jamiyatni tashkil etuvchi katta kuchdir. Jamiyat mavjudligi mana shu oilaga tayanishi hech kimga sir emas. Oila jamiyatning ajralmas zarur qismidir. Unda inson dunyoga keladi. Shu paytda oila insoniyatning uzluksiz naslini davom ettiruvchi bo'lib qolaveradi. Shundan kelib, oila ikkita ulkan ijtimoiy vazifani farzandlarni dunyoga keltirish hamda ularga to'g'ri tarbiya berishni yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega. Chunki oilada katta yoki kichik narsa bo'lmaydi. Hamma narsa, xatto eng oddiy bo'lib ko'ringan oilaviy munosabatlar bolaga katta ta'sir ko'rsatadi. Shunga muvofiq —Oila, mahalla, maktab hamkorligi Konsepsiyasini amalga oshirish jarayonida oilaning quyidagi vazifalari belgilab qo'yilgan:

- oilada sog'lom muhitni yaratish, milliy ruh va turmush tarzini hisobga olish, farzandlar uchun ota-ona har tomonlama o'rnak bo'lishi, farzandlarning ota-onasiga, Vatanig muhabbat tuyg'usini shakllantirish, o'zaro g'amخور bo'lishni ta'minlash;
- oilada huquqiy tarbiyani yaxshilash, oila a'zolarining o'z huquq va burchlarini anglab yetishlarini va ularga rioya qilishlarini ta'minlash;
- farzandlariga chuqur dunyoviy bilim asoslarini berish, ma'rifatli va ma'naviyatli kishilar bo'lib yetishishlarini ta'minlash;

- bozor munosabatlariga mos bo'lgan kasb-hunar o'rgatish, iqtisodiy tushunchalarni farzandlar ongiga singdirish; - bolalarning ma'naviy barkamol va jismonan sog'lom bo'lishlari uchun iqtisodiy muhitni yaratish; bolalarni mustaqil fikrlashga o'rgatish; istiqloq g'oyalari va milliy mafkuraga sadoqat ruhida tarbiyalash; bolalarning bo'sh vaqtlarini pedagogik nuqtai nazardan kelib chiqib unumli tashkil qilish, ularga qo'shimcha ta'lim berish; farzandlariga mavjud bo'lgan iste'dod kurtaklarini yaratish; o'z farzandlarining maktab, mahalla, davlat va jamiyat oldidagi burchlarini to'la ado etishlari uchun oilada mas'uliyatli bo'lish; - ota – onalar o'zlarining pedagogik va psixologik bilim saviyalarini doimo oshirib borish; bolalarda tejamkorlik va ishbilarmonlikning ma'naviy- axloqiy tomonlarini shakllantirish; oilada milliy va umuminsoniy tarbiyaning barcha yo'nalishlarini uyg'un holda bosqichma-bosqich amalga oshirishga mas'ullikni ta'minlash; sanitariya-gigiyenik, ekologik ko'nikmalarni singdirish, diniy aqidaparastlik, giyohvandlikka qarshi tarbiyani amalga oshirish; - oila, maktab va mahalla oldida o'z farzandlarining barcha xatti-harakatlari uchun javobgardir; sog'lig'ida va aqlida nuqsonlari bo'lgan farzandlarga hayot talablariga mos ravishda bilim va kasb-korlik berishdan iborat. Ota-onaning farzand oldidagi burchi, o'zbekona ta'bir bilan aytganda farzandga yaxshi nom qo'yish, yaxshi muallim qo'lga topshirib savodini chiqarish, ilmiy, kasb-hunarli qilish, oilali va uyli-joyli qilishdan iboratdir. Oila kabi mahalla ham jamiyatini shakllantirishning ajralmas qismidir. Vatanimiz tarixi guvohlik beradiki, o'zbek jamiyatida jamoa bo'lib yashashning sinalgan shakli mahalladir. „Mahalla“ so'zi arabcha „Mahallun“ so'zidan kelib chiqqan bo'lib, aholi yashaydigan joy, guzar, uy-joy mavzolari degan ma'noni anglatadi. Mahalla shaharlar ichidagi kichik hududiy birlik bo'lib, o'tmishdan meros bo'lib kelmoqda. Bejizga yurtboshimiz — Mahalla — yurt mustahkam bo'lsagina, davlatda osoyishtalik va barqarorlik hukm suradi, deb ta'kidlamagan. — Bir bolaga yeti mahalla – ota – ona|| degan naqldan kelib chiqib kelajak avlodni tarbiyalash va unga ta'lim berish jarayonini amalga oshirish borasida kichik Vatan bo'lmish mahallaning oldida quyidag vazifalar turadi: mahalla faollari tomonidan tarbiya muassasalari bilan birgalikda ta'lim-tarbiya jarayonida amalga oshirilishi kerak bo'lgan masalalarni muhokama qilishda qatnashishi va oqilona yechimlarini topishda faollik ko'rsatilishi; mahalla o'z hududidagi ijtimoiy va iqtisodiy yordamga muhtoj oilalarni aniqlab, ularni qo'llab-quvvatlab va farzandlarining bilim va tarbiya olishlariga bosh-qosh bo'lishi; ma'nan nosog'lom oilalarni mahalla yig'inlarida muhokama qilish, ularga nisbatan jamoatchilik choralarini ko'rish; mahalla hududidagi o'quv-tarbiya muassasalariga iqtisodiy va ijtimoiyyordam ko'rsatilishini qo'llab-quvvatlash; ota-onalar orqali bolalarni tashabbuskorlik, mehnatsevarlik, milliy g'urur, vatanparvarlik, milliy odob, afkuraviy onglilik, baynalmilallik kabi xislatlarni singdirishni har tomonlama rag'batlantirish; yoshlarga diniy mashablar va sektalar, aqidaparastlikning mohiyatini to'g'ri anglab yetishiga ota-onalar orqali ta'sir ko'rsatish, ulug' ajdodlarimizning tarbiyaviy o'gitlarini singdirib borishga jamoatchilikni safarbar qilish; mahalla yig'inlarida milliy

davlatchilik va milliy mafkura g`oyalarini, respublikamizda iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda erishilgan turli tadbirlar tashkil qilish; —Ma`naviyat va ma`rifat||, —Sog`lom avlod uchun||, —Mahalla||, —Ekosan||, —Umid||, —Ulug`bek||, —Nuroni||, —Kamolot|| jamg`armalari, xotin-qizlar qo`mitalari, turli jamiyatlar, birlashmalar va ijodiy uyushmalarni yosh avlod milliy istiqol g`oyalari asosida tarbiyalash ishiga muammoli masalalarning yechimini topishga faol jalb qilish; mahalla hududidagi ishlab chiqarish korxonalarini va tashkilotlarining imkoniyatlarini o`quv-tarbiya muassasalari moddiy negizini mustahkamlashga jalb qilish mahalla hududida o`quv-tarbiya muassasalari bilan birgalikda turli ko`rik-tanlovlar, sport musobaqalari, anjumanlar, bayram va bellashuvlar tashkil qilish; turli yo`nalishda iqtidorli bo`lgan o`quvchi bolalarni maktablar tavsiyasiga ko`ra ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan qo`llab-quvvatlash; - ilg`or pedagog xodimlar, tarbiyachilarga mahalla imkoniyatlaridan kelib chiqib, 14 har tomonlama yordam ko`rsatish; farzandlariga ta`lim va tarbiya berishda ijobiy natijalarga erishayotgan, namunali oilalar hayot tajribasini ommalashtirib, mahalla hududida —Oila saboqlari|| mashg`ulotlarini tashkil qilish; - mahallada istiqomat qilayotgan xalq ustalari, san`atkorlar, ziyolilar va barcha ijod ahlining imkoniyatlaridan foydalanib, turli to`garak va —Usta-shogird|| rusumida bilim va kasb berish faoliyatini tashkil qilish; - mahalla hududidagi ishlab chiqarish korxonalarini tomonidan mahallada istiqomat qilayotgan va moddiy qiynalgan yoshlar uchun ish joylari kvotasining ajratilishiga erishish; har bir yosh fuqaroda O`zbekistonda, uning tabiatiga muhabbat, tarixiga qiziqish, mahalla obodonchiligi, ahilligi uchun javobgarlik ruhinishakllantirish. Bugungi kunda mamlakatimizda ushbu ulkan va mas`uliyatli vazifalarni amalga oshirishda —Kichik biznes va tadbirkorlik||ning ahamiyati ortib bormoqda. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakatimiz iqtisodiy taraqqiyotida, avvalambor, xalqimiz uchun munosib turmush sharoitini yaratish, aniq maqsadlar ko`zlangan istiqbolli rejalarni amalga oshirishda hal qiluvchi kuch va ta'sirga ega bo`lib bormoqda. Ishbilarmonlikning faol qo`llab-quvvatlanishi xalqimiz turmush farovonligini oshirish omili bo`lib qolmoqda. Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar strategiyasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni har tomonlama qo`llab-quvvatlash, oilaviy biznesni tashkil etish, yoshlarni tadbirkorlikka jalb etish, doimiy ish o`rinlari yaratish orqali oilalar turmush farovonligini oshirishga alohida e'tibor berilishi tijorat banklari kredit siyosatida o`z aksini topdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Iskandarov E.A. Bilish faoliyatini o'rganish va rivojlantirish uslublari (o'quv-metodik ishlanma). SamDU nashri, 1995 y.
2. Iskandarov E.A. Litseyda psixologik xizmatni tashkil etish masalalari. SamDU, 1997. 45-47 b.
3. Iskandarov E.A. Test-talabalar bilimi va mustaqil fikrlash darajasini aniqlash vositasi. //Psixologiyaning ba'zi masalalari. Ilmiy maqolalar to'plami. SamDU 1995 y., 14-20 bet.